

Regeringens skrivelse

1981/82: 183

om pension m. m. till vissa tjänstemän som entledigats i anslutning till en regeringsombildning;

beslutad den 25 mars 1982.

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

OLOF JOHANSSON

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnas en redogörelse för statssekreterarnas anställningsförhållanden i samband med en regeringsombildning.

Bakgrunden är den kritik som riktats mot att unga personer efter en kort tids anställning fått pension och att denna i vissa fall inte påverkats av andra inkomster.

I skrivelsen framhålls att en statssekreterare som entledigas i samband med en regeringsombildning bör erbjudas annat arbete genom den nya regeringens försorg. Endast i undantagsfall kan det bli fråga om pension. Skulle en sådan beviljas kommer den att samordnas med ersättning från förvärvsarbete eller med annan pension.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Johansson

Skrivelse om pension m. m. till vissa tjänstemän som entledigats i anslutning till en regeringsombildning

---

Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 10 april 1980 tillkallade jag en särskild utredare¹ (B 1980: 4) för att närmare överväga de principer som varit vägledande vid pensioneringen av statssekreterare som entledigats i anslutning till ett regeringsskifte och föreslå eventuella ändringar av dessa principer.

Utredaren har i december 1981 avlämnat betänkandet (Ds B 1981: 19) . . . men se'n en rejäl trygghet – inkomstgaranti för statssekreterare. I betänkandet föreslås ett system som skall ge statssekreterare, vilka avgår till följd av ett regeringsskifte, ekonomisk grundtrygghet och samtidigt underlätta rekryteringen. Utredaren har lagt fram ett förslag till lag om inkomstgaranti. Lagförslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av justitiekanslern, kammarrätten i Sundsvall, riksförsäkringsverket, kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket, statens arbetsgivarverk, statens löne- och pensionsverk, statens arbetsmarknadsnämnd, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Kristianstads län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Kommunernas pensionsanstalt, Svenska Personal-Pensionskassan, Statsanställdas förbund, Centralorganisationen SACO/SR samt TCO:s statstjänstemannasektion (TCO-S), som överlämnat yttranden från Statstjänstemannaförbundet och Departementens tjänstemannaförening.

¹ Justitieombudsmannen Per-Erik Nilsson.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Vidare bör en sammanfattning av pensionsvillkoren för vissa personer fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Bakgrund

Statssekreterarnas anställningsförhållanden

Tjänsterna för statssekreterare inrättades genom beslut av 1917 års riksdag genom en uppdelning av expeditionschefens dåvarande åligganden. Statssekreteraren skulle vara departementschefens biträde för de "politiska" uppgifterna, ansvara för propositioner till riksdagen o. d. Enligt förordningen (1980:560) med instruktion för regeringskansliet leds arbetet i ett departement närmast under departementschefen och övriga statsråd inom departementet av statssekreteraren. Denne skall främst svara för planerings- och samordningsarbetet inom departementets verksamhetsområde samt övervaka att arbetet bedrivs i överensstämmelse med planeringen. Statssekreterarens formella arbetsuppgifter synes inte ha genomgått någon större förändring i vad de avser den huvudsakliga funktionen. De har med få undantag kommit att bli statsrådets närmaste politiska förtroendemän. Det har härigenom blivit i det närmaste självklart att en statssekreterare följer sitt statsråd vid en regeringsombildning.

Statssekreterarna innehar ordinarie statlig tjänst som tillsätts med förordnande tills vidare, s.k. r-tjänst. Detta innebär att förordnandet för innehavaren av sådan tjänst kan om det finns skäl därtill när som helst återkallas med iakttagande av gällande uppsägningstid. De avlönas enligt chefslöneavtalet. Nuvarande statssekreterare har fem eller sex tjänstetilllägg utöver baslönen.

Lagen (1976:600) om offentlig anställning är tillämplig på statssekreterarna. Däremot anses de vara undantagna från lagen (1974:12) om anställningsskydd med hänsyn till sin ledande ställning.

Statssekreterarnas pensionsförhållanden

Tjänsten som statssekreterare var före den 1 juli 1959 inte förenad med pensionsrätt. Detta behövde dock inte innebära att innehavare av sådan anställning saknade pensionsrätt. Då gällande avlöningsbestämmelser medgav nämligen att ordinarie tjänst som tillsatts med förordnande tills vidare kunde förenas med lägre pensionsberättigande tjänst. Enligt uppgift skall dock under hela denna period före 1959 endast en statssekreterare ha kvarstått i tjänst till 65 års ålder. Efter medgivande av riksdagen tillerkändes denna person, som förenade statssekreterartjänsten med tjänst som kansliråd, viss förhöjning av kanslirådspensionen.

Genom tillkomsten av statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287 – SPR) fick statssekreterarna reguljär pensionsrätt. De har

numera rätt till ålderspension enligt allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän vid kvarstående till lägst 65 års ålder, familjepensionsrätt för efterlevande samt rätt till livränta vid förtida avgång. Dessutom föreligger rätt till sjukpension och om förutsättningar eljest föreligger även förtidspension.

Regeringen har nu fått bemyndigande av riksdagen att med avsteg från de reguljära bestämmelserna kunna besluta om pension till innehavare av r-tjänst, i de fall där det är till fördel för såväl den enskilde som för statsförvaltningen (prop. 1975: 1 bilaga 2 p. 9, InU 1975: 4, rskr 1975: 218).

1976 års regeringsskifte

Överenskommelsen "om personalfrågor i samband med regeringsskifte"

Efter 1976 års regeringsskifte undertecknade den avgående och den tillträdande statsministern en överenskommelse som berörde bl. a. statssekreterarna i den avgående regeringen.

Överenskommelsen utgick från att den tillträdande och den avgående regeringen hade ett gemensamt intresse av att den personal i regeringskansliet, som berördes av regeringsskiftet, behandlades med hänsynstagande till sin ekonomiska och sociala trygghet samt personliga integritet.

Med anledning härav åtog sig den tillträdande regeringen att sörja för att den avgående regeringens statssekreterare så snart som möjligt erbjuds antingen tjänster som i fråga om karaktär och ekonomiska förmåner svarade mot statssekreterartjänsterna eller andra tjänster som de förklarade sig kunna godta. Vidare skulle statssekreterarna behållas vid de ekonomiska och andra förmåner som de hade vid tidpunkten för regeringsskiftet fram till den tidpunkt då de tillträdde andra tjänster. Någon skriftlig överenskommelse beträffande pension åt avgående statssekreterare träffades däremot inte.

Överenskommelsen avsåg inte bara statssekreterarna utan även informationssekreterarna och vissa sakkunniga i regeringskansliet.

Pensionsbeslut

Med stöd av 1975 års riksdagsbemyndigande togs som förebild för en reglering av pensionsfrågan för de avgående statssekreterarna i princip de pensionsbestämmelser som gäller för innehavare av förordnandetjänst på bestämd tid, s. k. p-tjänst. För att rätt till pension över huvud taget skulle medges krävdes lägst sex års innehav av r-tjänst inom kanslihuset. Tre av femton statssekreterare fyllde inte detta krav. De övriga kunde åberopa relativt lång tjänstgöring inom kanslihuset och tillerkändes därför pension med varierande belopp.

På grund av gjorda utfästelser i samband med regeringsskiftet lämnades inte några föreskrifter i vad mån pensionen skulle innehållas eller över huvud taget upphöra för det fall en statssekreterare erhöll annan än statligt reglerad anställning.

Pensioneringen har föranlett debatt såväl i massmedia som i riksdagen. Kritiken har inriktat sig på det förhållandet att jämförelsevis unga personer tillerkänts livsvarig pension samt att pension i vissa fall kan utgå utan reduktion jämsides med lön i en senare anställning.

Den överenskommelse som träffades vid regeringsskiftet 1976 har även tillämpats på budget- och planeringscheferna i dåvarande finansdepartementet.

Informationssekreterare och sakkunniga tillerkändes inte någon pension.

Senare regeringsskiften

Statssekreterare

Vid 1978, 1979 och 1981 års regeringsskiften har man träffat nya överenskommelser som i sak varit identiska med 1976 års överenskommelse.

Informationssekreterare och politiskt sakkunniga

Beträffande informationssekreterarna och övriga sakkunniga träffades i maj 1979 ett kollektivavtal – det s. k. politikeravtalet.

Av detta avtal, som gäller för "politisk" tjänsteman med arvodestjänst framgår bl. a. att tjänstemannen tillsätts med förordnande tills vidare, dock längst till dess vederbörande statsråd lämnar sitt ämbete. Upphör anställningen utan att tjänstemannen själv begärt detta utgår avgångsvederlag motsvarande månadsarvodet under tre månader om tjänstemannen varit anställd kortare tid än sex månader. Har tjänstemannen varit anställd längre tid än sex månader utgår avgångsvederlag motsvarande månadsarvodet under sex månader.

Återgår tjänstemannen till anställning som han varit tjänstledig från kan arbetsgivaren minska avgångsvederlaget med den lön tjänstemannen uppbär.

Utredarens uppdrag

Mot bakgrund i det angelägna i att även statssekreterarnas situation i ovan nämnda hänseende fick en grundligare belysning skulle utredaren ha som utgångspunkt för sitt uppdrag att det inte kunde vara godtagbart att en f. d. statssekreterare före den allmänna pensionsåldern samtidigt uppbar pension som statssekreterare och inkomst av förvärvsarbete. Utredaren skulle därför överväga att utforma pensionen som en garantipension med syfte att ge försörjning när denna inte kunde ordnas på annat sätt.

Det förutsattes att utredaren skulle uppmärksamma att utredningen om statssekreterarnas pensioner kunde komma att tjäna till vägledning vid en eventuell framtida översyn av pensionsvillkoren för andra personer.

I uppdraget ingick även att utredaren skulle överväga lämpligheten av

att införa ett författningsreglerat system för pensioneringen av vissa politiskt tillsatta tjänstemän.

Betänkandet

Betänkandet har sin principiella utgångspunkt i den överenskommelse, som den avgående och den tillträdande statsministern undertecknade efter 1976 års regeringsskifte.

Enligt de pensionsbeslut som regeringen meddelade under hösten 1976, kunde en statssekreterare efter sex års tjänstgöring få både pension på grund av den tjänsten och inkomst av ett senare, icke-statligt förvärvsarbete.

Utredaren föreslår nu att en f. d. statssekreterare som entledigats till följd av en regeringsombildning under vissa förutsättningar skall kunna få en särskild ersättning under det första året efter entledigandet och därefter en inkomstgaranti. Inkomstgarantin byts ut mot en egen- eller familjepensionsförmån om det finns förutsättningar härför enligt det allmänna pensionsavtalet.

För att få en inkomstgaranti krävs att statssekreterartjänsten innehafts i minst ett år. Den är hel om statssekreteraren antingen varit statssekreterare i minst sex år eller haft en ATP-grundande inkomst under minst 30 år.

Hel inkomstgaranti svarar mot 65 % av den lägsta statssekreterarlönen för januari månad varje år. Garantin reduceras om förmånstagaren får ytterligare inkomster. När dessa nått en viss nivå bortfaller inkomstgarantin.

Rätten till särskild ersättning och inkomstgaranti är dock beroende av den f. d. statssekreterarens inkomster på så sätt att de bortfaller om inkomsterna uppgår till ett belopp som svarar mot den lägsta statssekreterarlönen.

Inkomstgarantin minskas i princip med sådan inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete som grundar rätt till tilläggspension enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Den skall minskas också med förtidspension (sjukbidrag) enligt nämnda lag och med tjänstepension som utgår i form av egenpension.

Föredragandens överväganden

Utredaren har utgått från att de överenskommelser som träffats mellan de politiska partierna även framgent skall ha ett oförändrat innehåll. Detta skulle innebära bl. a. att f. d. statssekreterare så länge de inte fått antingen tjänster som i fråga om karaktär och ekonomiska förmåner svarar mot statssekreterartjänsterna eller andra tjänster som de förklarat sig kunna godta har ett latent anspråk på en likvärdig tjänst samt full lön tills de nått pensionsåldern.

Utredaren anser att det dock finns skäl att förutsätta att dessa statssekreterare får nya anställningar, eftersom det här är fråga om ytterst kompetenta personer som rimligen inte bör ha några svårigheter att finna likvärdiga anställningar.

Utredaren föreslår i sitt lagutkast en inkomstgaranti som antingen ger försörjning när denna inte ordnas på annat sätt eller utgör en utfyllnad av lön, då visserligen annat arbete kunnat anvisas men med sämre löneförmåner.

Utredarens förslag innefattar en i och för sig tekniskt acceptabel lösning. Konstruktionen av den förordade inkomstgarantin synes dock under vissa betingelser kunna gynna en avgående statssekreterare i så hög grad att resultatet från allmän synpunkt kan te sig mer stötande än vad en tillämpning av de äldre principerna leder till. I andra fall synes inkomstgarantin få så liten effekt att garantins syfte att ge ekonomisk grundtrygghet och på så sätt verka rekryteringsfrämjande förfelas. Med beaktande av att det här gäller en liten grupp arbetstagare med stor spridning i åldershänseende och med olika levnads- och yrkesbakgrund synes det mindre lämpligt att man för lång tid framåt genom lagstiftning binder de ekonomiska villkoren inom en relativt snäv ram. Det kan uppkomma fall då även andra faktorer än enbart intjänade anställnings- eller tjänsteår måste bestämma en ekonomisk gottgörelse.

Överenskommelserna utgår från att de entledigade statssekreterarna skall få nya anställningar, främst genom den tillträdande regeringens medverkan. Som utredaren har påpekat, är tillgången på statliga tjänster som åtminstone är likvärdiga med statssekreterartjänst inte obegränsad.

Svårigheterna att sörja för att avgående statssekreterare får tjänster som i fråga om karaktär och ekonomiska förmåner motsvarar statssekreterartjänst ökar naturligtvis i synnerhet om det också i framtiden blir täta regeringsbyten. Jag kan nämna att bara under åren 1978–1981 har närmare ett trettiotal statssekreterare fått andra anställningar.

Oavsett hur framtiden kommer att gestalta sig anser jag det motiverat att man i fortsättningen redan när statssekreterarna anställs bör undersöka vilka möjligheter de har att återgå till den tjänst som de tidigare utövat. För dem som redan tidigare innehar en statsanställning kan oftast tjänstledighet utan vidare påräknas. Jag räknar också med stöd i vissa fall från de politiska partierna och från fackliga och andra organisationer när det gäller att skaffa nya arbeten. Det bör alltså anses vara normalt att en statssekreterare, om han inte får en annan tjänst, återgår till tjänst som han tidigare utövat där så är möjligt, särskilt om han varit statssekreterare under relativt kort tid.

Om en statssekreterare inte har möjlighet att återgå till sin tidigare anställning bör den tillträdande regeringen sörja för att statssekreteraren får en ny anställning. Om lönen i denna inte motsvarar lönen i hans tidigare utövade tjänst kan regeringen tillerkänna honom en löneutfyllnad.

Samtliga riksdagspartier har accepterat – mot bakgrund av vad jag nu har redovisat – att man ser över överenskommelsen om personalfrågor. Översynen bör gälla för statssekreterare som förordnas efter den 1 juli 1982.

Det kan även i fortsättningen vara befogat att ge statssekreterare pension. Detta bör t. ex. ske när någon lämnar statssekreterartjänsten några år före pensionsåldern utan att ha kunnat beredas annan lämplig anställning. I dessa fall bör pensionen beräknas enligt de grunder som tillämpades 1976. Även om statssekreteraren inte haft sex års anställning i kanslihuset kan regeringen besluta om pension.

I ett regeringsbeslut om en sådan pension kommer givetvis att föreskrivas att den före pensionsåldern skall samordnas med ersättning från förvärvsarbete eller med annan pension.

Prövningen av frågor om löneutfyllnad som jag här talat om bör ankomma på det organ inom regeringskansliet som regeringen finner lämpligt. Kostnaderna betalas från resp. departements anslag *Förvaltningskostnader*.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående om pension m. m. till vissa tjänstemän som entledigats i anslutning till en regeringsombildning.

Regeringens beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hemställan.

Förslag till**lag om inkomstgaranti m. m. för statssekreterare**

Härigenom föreskrivs

Vem lagen gäller för, dess syfte och hur detta förverkligas

1 § Denna lag gäller för den statssekreterare som entledigas vid ett regeringsskifte eller annan ombildning av regeringen och som vid entledigandet inte har fyllt 65 år. För att ge en sådan statssekreterare ekonomisk grundtrygghet under tiden efter entledigandet och för att på det sättet underlätta rekryteringen till en sådan tjänst betalar staten ut särskild ersättning respektive inkomstgaranti till honom eller henne under de förutskattningar och i den utsträckning som denna lag anger.

Den särskilda ersättningen

2 § Den särskilda ersättningen börjar utgå dagen efter den då entledigandet skedde, förutsatt att statssekreteraren då saknar sådan inkomst som nämns i 5 § eller har en sådan inkomst som understiger den lägsta statssekreterarlönen vid tiden för entledigandet. Ersättningen betalas ut så länge statssekreteraren befinner sig i den inkomstsituationen, men aldrig under längre tid än ett år från entledigandet.

Den särskilda ersättningen motsvarar den lägsta statssekreterarlön som gäller för januari det år då entledigandet sker.

Inkomstgarantin och nya inkomster

3 § Inkomstgarantin kan börja utgå när den särskilda ersättningen upphör, förutsatt att statssekreteraren hade haft sin tjänst i minst ett år när han eller hon entledigades. Den betalas ut som hel eller reducerad beroende på statssekreterarens tidigare yrkesverksamma tid och aktuella inkomstförhållanden.

Statssekreterare som utan godtagbara skäl vägrar ta anställning som erbjuds honom eller henne förlorar rätten till inkomstgaranti.

4 § Hel inkomstgaranti får statssekreterare som

1. *antingen* har varit statssekreterare i minst 6 år *eller* har haft en pensionsgrundande inkomst för ATP under minst 30 år.

2. inte har en inkomst som enligt 5 § påverkar inkomstgarantin (sidoinkomst).

Hel inkomstgaranti motsvarar 65 % av den lägsta statssekreterarlönen för januari månad varje år.

5 § Sidoinkomster som kan påverka inkomstgarantin är

1. inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete som nämns i 11 kap. 2 respektive 3 §§ lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

2. förtidspension och sjukbidrag enligt lagen om allmän försäkring och

3. tjänstepension i form av egenpension.

Förutsättningen för att inkomstgarantin skall påverkas är att sidoinkomsten under ett år är större än ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Är detta fallet skall sidoinkomsten minskas med basbeloppet innan inkomstgarantin beräknas enligt reglerna i 6 § andra stycket.

6 § Reducerad inkomstgaranti får den statssekreterare som inte fyller de krav som enligt 4 § 1. krävs för hel inkomstgaranti och/eller har sidoinkomst som enligt 5 § påverkar garantin.

Reducerad inkomstgaranti beräknas med beloppet för hel inkomstgaranti som utgångspunkt. Detta belopp minskas först med 75 % av sidoinkomsten minus ett basbelopp. Det belopp som då fås minskas sedan med 1/6 resp. med 1/30 för varje helt år som fattas av den tid som krävs för hel inkomstgaranti.

7 § Rätten till inkomstgaranti upphör när sidoinkomsten före minskningen med ett basbelopp är så stor att någon garanti inte längre betalas ut och senast vid utgången av månaden före den då statssekreteraren fyller 65 år.

Uppgiftsskyldighet och andra verkställighetsföreskrifter

8 § Regeringen meddelar de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna lag. I de föreskrifterna får regeringen bestämma att en statssekreterare skall vara skyldig att till den myndighet som regeringen utser lämna de uppgifter om sina ekonomiska och andra förhållanden som behövs för att myndigheten skall kunna avgöra om och i vilken omfattning som denna lag skall tillämpas.

Ikraftträdandebestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Den gäller – om inte regeringen för särskilda fall beslutar annat – förutom för statssekreterare som förordnas därefter endast för de som har förordnats men inte entledigats dessförinnan.

Vid tillämpningen av 4 § första stycket 1. gäller att den statssekreterare som entledigas under år 1982 är berättigad till hel inkomstgaranti om han eller hon har haft ATP-grundande inkomst i 23 år; sker entledigandet år 1983 berättigar 24 sådana år till hel inkomstgaranti osv. efter samma grund. Det belopp som avses i 6 § andra stycket minskas i konsekvens med detta med 1/23, 1/24 osv. för varje helt år som fattas av den tid med pensionsgrundande inkomst för ATP som enligt 4 § krävs för hel inkomstgaranti.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet ”... men se'n en rejäl trygghet – inkomstgaranti för statssekreterare” (Ds B 1981: 19)

Allmänna synpunkter

Enligt *statens arbetsgivarverks (SAV:s)* mening var det olyckligt att de i och för sig rimliga åtagandena att sörja för att en avgående regeringsstatssekreterare så snart som möjligt efter regeringsskiftet skulle få nya anställningar kompletterades med en principiell rätt till pension. Detta, som också i vissa enskilda fall har kritiserats, kan enligt SAV inte motivera att vissa av statssekreterarnas anställningsvillkor nu görs till föremål för lagstiftning. Då de åtaganden i övrigt som gjorts beträffande statssekreterare kan komma att gälla även i framtiden, torde den föreslagna lagstiftningen inte få någon större betydelse. SAV anser därför att man bör överväga om inte en tillfredsställande ordning – även ur rekryteringssynpunkt – kan nås genom att staten åtar sig att i vissa situationer utge en inkomstutfillnad eller att pröva fråga om en pension i det enskilda fallet.

Riksrevisionsverket (RRV) anser inte att utredaren presenterat några övertygande argument för att statssekreterares inkomsttrygghet skulle regleras i lagstiftning. Att det här rör sig om en liten undantagskrets av högre tjänstemän vilkas anställningsvillkor ensidigt regleras av arbetsgivaren särskiljer enligt RRV:s mening inte i något principiellt avseende frågan från andra frågor som rör löner och anställningsvillkor för anställda i statlig tjänst. Som framhålls i utredningen finns ett avtal som ger regeringen rätt att med en generell fullmakt från riksdagen besluta om avlönings- och pensionsförmåner för högre tjänstemän. RRV avvisar mot den bakgrunden tanken på lagstiftning och förordar att statssekreterarnas inkomsttrygghet regleras inom ramen för den nyss nämnda beslutanderätten. Inget hinder föreligger såvitt RRV kan se mot att den konstruktion som utredaren föreslagit används.

Enligt *Statstjänstemannaförbundets* uppfattning finns det inget skäl att införa en särskild lagstiftning för just statssekreterare, bl. a. av det skälet att reglerna för dessa kan bli vägledande för framtida översyn av pensionsvillkoren för motsvarande grupper. I stället bör hithörande frågor lösas i kollektivavtal, liksom för alla andra statsanställda. Lämpligast kan detta ske genom att det s. k. politikeravtalet förändras till att även omfatta statssekreterarna.

Departmentens tjänstemannaförening tillstyrker utredningens förslag men sätter själva utgångspunkterna i fråga. En redan gynnad elit politiska beslutsfattare bör inte få förmåner, som skiljer sig från de vanliga, eller prioriteras vad gäller anställningstryggheten.

Centralorganisationen SACO/SR konstaterar med utgångspunkt från de senaste årens erfarenheter att ett system där avgångna statssekreterare får likvärdiga statliga anställningar har avsevärda negativa effekter. Det innebär bl. a. att de högsta och mest attraktiva tjänsterna i ämbetsmannakarriärerna inte blir tillgängliga för de dugligaste ämbetsmännen. SACO/SR anser inte att statssekreterarna bör äga företräde till höga statliga tjänster. I stället bör det ekonomiska skyddet för statssekreterarna skapas genom en god "inkomstgaranti" även efter avgången. Den föreslagna modellen är inte tillfyllest för att skapa tillräckligt goda rekryteringsförutsättningar.

Kammarrätten i Sundsvall anser att det, i enlighet med utredningens förslag, bör skapas en generell reglering av statssekreterarnas trygghetsfrågor och att den ges i form av en särskild lag.

Särskilda synpunkter

Vem lagen gäller för, dess syfte och hur detta förverkligas

1 § Denna lag gäller för den statssekreterare som entledigas vid ett regeringsskifte eller annan ombildning av regeringen och som vid entledigandet inte har fyllt 65 år. För att ge en sådan statssekreterare ekonomisk grundtrygghet under tiden efter entledigandet och för att på det sättet underlätta rekryteringen till en sådan tjänst betalar staten ut särskild ersättning respektive inkomstgaranti till honom eller henne under de förutsättningar och i den utsträckning som denna lag anger.

Enligt utredaren betyder ett regeringsskifte att riksdagen har i den ordning som regeringsformen föreskriver godkänt det förslag till statsminister som talmannen lagt fram. Det kan dock uppstå situationer där förändringarna även inom en "sittande ministär" gör det motiverat att lagens reglering får utlösas.

Statssekreterare "honoris causa", dvs. tjänstemän i regeringskansliorganisationen vilka bara har titeln gemensam med en statssekreterare, skall enligt utredaren inte omfattas av lagen.

Kammarrätten i Sundsvall framhåller att en statssekreterare till följd av ett regeringsskifte eller en ombildning av regeringen visserligen förutsätts bli entledigad, men kan komma att kvarstå i sin tjänst under en övergångsperiod. Därför bör anges att lagen är tillämplig när ett entledigande sker i samband med eller som en följd av ett regeringsskifte eller en regeringsombildning. Kammarrätten finner att uttalandena om hur tvisten om särskild ersättning och inkomstgaranti skall slitas är oklara.

Beträffande uttalandet i betänkandet att ersättningen inte är att betrakta som pension framhåller *justitiekanslern (JK)* att detta betraktelsesätt i och för sig kan godtas men torde inte hindra att ersättningen får sin grund i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Påståendet att med

staten som betalningsskyldig inte anses staten som f. d. arbetsgivare utan staten i en annan (ej närmare angiven) funktion och att därför tvister inte skall slitas av domstol, kan därför i hög grad ifrågasättas. Tillämpningstviser synes, enligt JK, kunna bli hänförliga till arbetstvister som skall handläggas enligt lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Om sådana tvister skall kunna undantas från domstolsprövning, torde det bli erforderligt att i lag eller med stöd av lag föreskriva ett besvär förfarande som gör undantagsregeln i 1 kap. 2 § tredje stycket arbetstvistlagen tillämplig. Detta kan tala för att bestämmelserna om inkomstrygghet för statssekreterare tas in i lag, ehuru normgivningen i övrigt på området torde falla inom regeringens kompetens.

JK konstaterar att 1 § berättigar statssekreterare ekonomisk gottgörelse inte bara om entledigandet är föranlett av en regeringsombildning, utan även om det föranletts av andra orsaker men sker "vid" ombildningen. Lagens tillämpningsområde bör begränsas till vad som åsyftas genom att som villkor för rätt till ersättning uppställs att entledigandet sker med anledning av regeringsombildningen. Sistnämnda uttryck är inte helt klarläggande. Såväl detta som ordet regeringsskifte bör ersättas med uttryck som anknyter till terminologin i 6 kap. regeringsformen. Detta torde leda till att ersättning kan utgå också till statssekreterare som entledigas med anledning av ett enskilt statsråds entledigande. En sådan reglering torde vara lättare att tillämpa och får i materiellt hänseende anses tillfredsställande.

I 1 § andra meningen i förslaget finns en formulering av motivkaraktär. Den kan medföra osäkerhet vid tillämpningen och bör utgå, anser JK.

Den särskilda ersättningen

2 § Den särskilda ersättningen börjar utgå dagen efter den då entledigandet skedde, förutsatt att statssekreteraren då saknar sådan inkomst som nämns i 5 § eller har en sådan inkomst som understiger den lägsta statssekreterarlönen vid tiden för entledigandet. Ersättningen betalas ut så länge statssekreteraren befinner sig i den inkomstsituationen, men aldrig under längre tid än ett år från entledigandet.

Den särskilda ersättningen motsvarar den lägsta statssekreterarlön som gäller för januari det år då entledigandet sker.

Ersättningen betalas – enligt förslaget – ut utan reduktion om statssekreterarens övriga inkomster under det första året efter entledigandet inte motsvarar eller överstiger den lägsta statssekreterarlönen.

Förslaget kritiseras av *justitiekanslern (JK)*, *SAV*, *statskontoret*, *kammarrätten i Sundsvall och RRV*. De anser att inkomstprövningen bör gälla även den särskilda ersättningen.

Om den genomförs måste enligt *JK* reglerna om inkomstprövning och om reduktion av inkomstgaranti på grund av brist i kvalifikationstid hållas isär på ett tydligare sätt än i förslaget.

SAV ifrågasätter om inte de föreslagna reglerna om inkomstgaranti borde gälla även under det första året efter entledigandet. Därvid skulle hel inkomstgaranti motsvara den lön statssekreteraren hade vid entledigandet.

RRV framhåller att om ersättningen i stället skall ses som en form av avgångsvederlag, bör den utgå ograverad till samtliga avgående statssekreterare oberoende av ny inkomst.

Även *statskontoret* för fram tanken att ersättningen skall utgöra ett avgångsvederlag, men beräknat på ersättning för en mera begränsad tid, förslagsvis sex månader, ev. åtföljt av en inkomstgaranti.

Länsstyrelsen i Kristianstads län framhåller att utformningen av den särskilda ersättningen vid första anblicken ter sig tveksam med en spännvidd från lägsta statssekreterarlön till i det närmaste den dubbla. Regeln har dock administrativa fördelar och kan bidra till att den f. d. statssekreteraren snabbare får en ny anställning.

Kammarrätten i Sundsvall anser att paragrafen bör formuleras om så att det blir klarlagt att ersättningen börjar utgå dagen efter den då anställningen till följd av entledigandet upphör.

SACO/SR förordar att tidsbegränsade förordnanden införs och full statssekreterarlön utgår under hela den aktuella valperioden/treårsperioden och därefter en inkomstgaranti.

Inkomstgarantin och nya inkomster

3 § Inkomstgarantin kan börja utgå när den särskilda ersättningen upphör, förutsatt att statssekreteraren hade haft sin tjänst i minst ett år när han eller hon entledigades. Den betalas ut som hel eller reducerad beroende på statssekreterarens tidigare yrkesverksamma tid och aktuella inkomstförhållanden.

Statssekreterare som utan godtagbara skäl vägrar ta anställning som erbjuds honom eller henne förlorar rätten till inkomstgaranti.

RRV har med hänsyn till den speciella och begränsade grupp det här rör sig om inga erinringar mot huvudprinciperna i förslaget om en inkomstgaranti. Verket förordar dock att garantins storlek knyts till den avgående statssekreterarens fysiska ålder snarare än till antalet år med ATP-grundande inkomst. Det är ju den först nämnda faktorn snarare än den senare som avgör den avgående statssekreterarens möjligheter att få ett nytt arbete.

Länsstyrelsen i Kristianstads län framhåller att vad som är "godtagbara skäl" för att vägra ta anställning kan och kommer sannolikt att ges skilda tolkningar. Länsstyrelsen utgår från att det blir regeringen som har att avgöra vad som är godtagbara skäl. Länsstyrelsen förutsätter att det därvid skall vara en rimlig relation mellan den nya anställningen och statssekreterarens även om relationen inte kan ges den långtgående innebörd som skedde i överenskommelsen från 1976.

Statens arbetsmarknadsnämnd betonar att det är angeläget att klarlägga vad som menas med "godtagbara skäl".

Landstingsförbundet ifrågasätter om inte i 3 § andra stycket fastställs en minimilön och kvaliteten i övrigt på sådan anställning som erbjuds statssekreterare och som, om den inte accepteras, medför att inkomstgarantin dras in.

Svenska kommunförbundet förutsätter att i "godtagbara skäl" ligger att erbjudandet skall avse en anställning inom ramen för vederbörandes "krafter och färdigheter" och förenad med en lön som inte i mera väsentlig grad understiger lönen som statssekreterare. Ett vägledande uttalande i denna fråga från departementschefens sida i propositionen torde vara värdefullt.

4 § Hel inkomstgaranti får statssekreterare som

1. *antingen* har varit statssekreterare i minst 6 år *eller* har haft en pensionsgrundande inkomst för ATP under minst 30 år

2. inte har en inkomst som enligt 5 § påverkar inkomstgarantin (sidoinkomst).

Hel inkomstgaranti motsvarar 65 % av den lägsta statssekreterarlönen för januari månad varje år.

Enligt förslaget skall den som har 30 år i förvärvslivet bakom sig i princip ha rätt till hel inkomstgaranti. Med "förvärvslivet" skall förstås poängår enligt lagen om allmän försäkring. Eftersom statssekreterare som entledigas under perioden 1982–1989 inte då har förvärvat 30 poängår föreslås en särskild regel för dem så att de kan få hel inkomstgaranti. Denna regel tas in i övergångsbestämmelserna till lagen.

JK anser att anknytningen till försäkringen för tilläggs pension inom den allmänna försäkringen i fråga om kvalifikationstid inte är tillfredsställande. En jämförelse mellan 4 § och övergångsbestämmelserna i lagförslaget ger vid handen att avgörande för kvalifikationstidens längd, när statssekreterartiden är kortare än 6 år, blir tidpunkten för entledigandet medan enligt 12 kap. 2 § och 15 kap. 1 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring förmåns tagarens ålder reglerar kvalifikationstidens längd. En både sakligt och tekniskt bättre lösning än den föreslagna erhålles om som kvalifikation, när statssekreterartiden är kortare än 6 år, får gälla att pensionspoäng tillgodoräknats statssekreteraren för trettio år eller det lägre antal år som skulle gälla för hans del vid tillämpning av 15 kap. 1 § första stycket första meningen och andra stycket första meningen lagen om allmän försäkring. Vidare bör stadgas att inkomstgarantin skall reduceras enligt de i 12 kap. 2 § första stycket andra meningen och 15 kap. 1 § andra stycket första meningen angivna grunderna. Med en sådan konstruktion bortfaller behovet av särskild övergångsregel.

SACO/SR förordar en inkomstgaranti om 85 % av statssekreterarlönen. Uttunning sker så att man uppnår full inkomstgaranti efter sex års anställning som statssekreterare.

5 § Sidoinkomster som kan påverka inkomstgarantin är

1. inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete som nämns i 11 kap. 2 respektive 3 §§ lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
2. förtidspension och sjukbidrag enligt lagen om allmän försäkring och
3. tjänstepension i form av egenpension.

Förutsättningen för att inkomstgarantin skall påverkas är att sidoinkomsten under ett år är större än ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Är detta fallet skall sidoinkomsten minskas med basbeloppet innan inkomstgarantin beräknas enligt reglerna i 6 § andra stycket.

Bestämningen av begreppet sidoinkomst betyder – enligt utredaren – bl. a. att inkomst av kapital inte anses som sidoinkomst.

Länsstyrelsen i Kristianstads län ifrågasätter om inte sidoinkomst som kan påverka inkomstgarantin givits en alltför långtgående innebörd. I huvudsak bör eftersträvas samordning av inkomstgarantin och lön från en ny anställning. Förslaget synes enligt länsstyrelsen innebära att inkomster som utan vidare skulle kunna uppbäras jämsides med t. ex. statssekreterarlön – utan annan samordning än den som inkomstbeskattningen ger – kan medföra reduktion av inkomstgarantin. Man bör här i varje fall förutsätta att under 5 § angivna sidoinkomster inte får tillämpas i andra fall än de som inträffat efter avslutat statssekreteraruppdrag.

JK anser att bestämmelserna i andra stycket bör förtydligas.

6 § Reducerad inkomstgaranti får den statssekreterare som inte fyller de krav som enligt 4 § 1. krävs för hel inkomstgaranti och/eller har sidoinkomst som enligt 5 § påverkar garantin.

Reducerad inkomstgaranti beräknas med beloppet för hel inkomstgaranti som utgångspunkt. Detta belopp minskas först med 75% av sidoinkomsten minus ett basbelopp. Det belopp som då fås minskas sedan med 1/6 resp. med 1/30 för varje helt år som fattas av den tid som krävs för hel inkomstgaranti.

7 § Rätten till inkomstgaranti upphör när sidoinkomsten före minskningen med ett basbelopp är så stor att någon garanti inte längre betalas ut och senast vid utgången av månaden före den då statssekreteraren fyller 65 år.

JK anser att det råder vissa tvivelsmål om vad som skall gälla för upphörande av förmånerna. Som lagförslaget är utformat synes ingenting hindra att den som på grund av sin inkomst varit utesluten från rätt till särskild ersättning blir berättigad till inkomstgaranti. För inkomstprövningen av denna synes på grund av 7 § ett mycket kraftigt steg komma att föreligga mellan det läge som råder när sidoinkomsten något understiger lägsta statssekreterarlönen och det som uppstår när sidoinkomsten uppgår till samma belopp som nämnda lön. I det förra fallet kan ett betydande belopp utgå i inkomstgaranti medan i det senare rätten till förmån bortfaller. Riktigare synes vara att förmåns upphörande får bli beroende av de generella inkomstprövningsreglernas verkan. Under alla omständigheter måste 7 §, som synes bygga på ett cirkelresonemang och även i övrigt är otydlig, omarbetas.

Uppgiftsskyldighet och andra verkställighetsföreskrifter

8 § Regeringen meddelar de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna lag. I de föreskrifterna får regeringen bestämma att en statssekreterare skall vara skyldig att till den myndighet som regeringen utser lämna de uppgifter om sina ekonomiska och andra förhållanden som behövs för att myndigheten skall kunna avgöra om och i vilken omfattning som denna lag skall tillämpas.

Utredaren utgår från att det föreslagna systemet skall bygga på att de berörda lämnar uppgifter till den myndighet som skall administrera det. Han föreställer sig att det blir SPV. Det bör räcka att en f. d. statssekreterare lämnar uppgift om sina inkomstförhållanden en gång om året. Genom att ett basbelopp tas undan från samordningen kommer smärre sidoinkomster inte att behöva rapporteras.

Kammarkollegiet uttalar att det är möjligt att uppgiften att administrera det föreslagna systemet till nöds kan anses ligga inom ramen för SPV:s instruktion. Men enligt kollegiets mening skulle det vara naturligare att bestyren med inkomstgarantin låg på samma ställe, där löneadministrationen fullgjordes före statssekreterarens avgång dvs. vid departementens organisationsavdelning.

Kommunernas pensionsanstalts yttrande innehåller en utförlig redogörelse för kommunal garantipension med tonvikt på administrationen av sådan pension.

Ikraftträdandebestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Den gäller – om inte regeringen för särskilda fall beslutar annat – förutom för statssekreterare som förordnas därefter endast för de som har förordnats men inte entledigats dessförinnan.

Vid tillämpningen av 4 § första stycket 1. gäller att den statssekreterare som entledigas under år 1982 är berättigad till hel inkomstgaranti om han eller hon har haft ATP-grundande inkomst i 23 år; sker entledigandet år 1983 berättigar 24 sådana år till hel inkomstgaranti osv. efter samma grund. Det belopp som avses i 6 § andra stycket minskas i konsekvens med detta med 1/23, 1/24 osv. för varje helt år som fattas av den tid med pensionsgrundande inkomst för ATP som enligt 4 § krävs för hel inkomstgaranti.

Utredaren finner det uteslutet att det föreslagna systemet ges retroaktiv verkan. Det skall alltså inte gälla för de statssekreterare som har entledigats före den 1 juli 1982. Däremot anser han att det bör gälla för dem som har förordnats men inte entledigats före ikraftträdandedagen.

Utredaren menar dock att regeringen bör – om det finns särskilda skäl – kunna lämna en inkomstgaranti även till en statssekreterare som entledigats före ikraftträdandet.

SAV anser att en statssekreterare, som förordnats men inte entledigats

före ikraftträdandet, bör ha frihet att välja sig kvar på det tidigare trygghetssystemet.

JK anför att andra meningen i första stycket bör förenklas.

Särskilda pensionsbestämmelser

Utredaren har framhållit att till lagen om inkomstgaranti bör anslutas en författning med särskilda pensionsbestämmelser för statssekreterare.

SPV har utarbetat ett förslag till förordning.

Länsstyrelsen i Kristianstads län förutsätter att den särskilda ersättningen liksom inkomstgarantin blir pensionsgrundande enligt de statliga pensionsbestämmelserna.

SAV erinrar om att inget tjänstepensionssystem på den svenska arbetsmarknaden ger rätt till pension åt en person som inte innehar en anställning som omfattas av systemet och heller inte medger tidsberäkning för pension under icke-ansättningstid. På grund härav och med hänsyn till de komplikationer i samordningshänseende som kan uppkomma i förhållande till andra pensionssystem kan *SAV* inte tillstyrka denna del av förslaget. Om det i ett enskilt fall skulle vara önskvärt att uppnå ett resultat motsvarande den föreslagna regleringen bör detta enligt *SAV*s mening kunna ske genom ett beslut i det enskilda fallet.

Riksförsäkringsverket framhåller att de föreslagna ersättningarna har vissa likheter med arbetslöshetsersättning och vissa andra inkomstbortfallsersättningar och bidrag, vilka kan ligga till grund för beräkning av pensionsgrundande inkomst av anställning enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, AFL. Det skulle därför kunna anföras skäl för att samma skall gälla också nu aktuella bidrag. Detta förutsätter emellertid – förutom att ersättningarna blir skattepliktiga – en ändring i 11 kap. 2 § AFL.

Frågan om skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift i form av tilläggs pensionsavgift för staten blir då också aktuell. Skall ifrågavarande bidrag grunda avgiftsskyldighet måste stadgande härom tas in i lagen (1981: 691) om socialavgifter. Med hänsyn till det begränsade antal fall som blir aktuellt torde det emellertid enligt riksförsäkringsverket inte innebära något avgiftsbortfall av betydelse – om i likhet med vad som gäller för arbetslöshetsersättning m. m. – avgift inte tas ut.

JK antar att utredaren avsett att förmånerna enligt förslaget skall vara pensionsgrundande. I betänkandet berörs bara den statliga tjänstepensioneringen. För att en god anslutning till olika pensionssystem skall uppnås, ifrågasätter *JK* – i likhet med riksförsäkringsverket – om inte de föreslagna förmånerna bör upptagas som pensionsgrundande i lagen om allmän försäkring med åtföljande avgiftsplikt enligt lagen om socialavgifter.

Förslaget till inkomstgaranti som vägledande vid en ev. framtida översyn av pensionsvillkoren för vissa andra grupper.

Utredaren har inte kunnat finna några avgörande principiella eller praktiska invändningar mot att låta de principer som bär upp förslaget till inkomstgaranti för statssekreterare vara vägledande om och när en ny "pensionsordning" utformas för vissa andra grupper.

Statskontoret framhåller att statssekreterartjänsterna representerar en speciell typ av befattningar. En ev. framtida översyn av pensionsvillkoren för andra personalgrupper bör därför enligt statskontorets mening inte bygga på förevarande utredning utan göras förutsättningslös.

SAV framhåller att det föreligger en betydande skillnad mellan en statssekreterare och en förordnandetjänsteman i fråga om de förutsättningar på vilka anställningen är grundad. *SAV* ifrågasätter lämpligheten av att i anslutning till bestämmelser om pension införa bestämmelser av typen inkomstgaranti.

RRV anser att det underlag som utredningen presenterat över huvud taget inte är ändamålsenligt för ett ställningstagande till om inkomstgarantin kan tjäna som vägledare vid en översyn av pensionsvillkoren för andra personer. Detta gäller, enligt *RRV*, främst kategorin verkschefer.

Svenska kommunförbundet har inga erinringar mot att förslaget läggs till grund för överväganden även beträffande en ändrad utformning av motsvarande regler för statsråd och vissa högre statstjänstemän med särskild förtroendeställning.

Enligt Statstjänstemannaförbundets uppfattning finns det inget skäl att införa en särskild lagstiftning för just statssekreterare, bl. a. av det skälet att sådana regler kan bli vägledande för framtida översyn av pensionsvillkoren för motsvarande grupper. I stället bör hithörande frågor lösas i kollektivavtal som för alla andra statsanställda.

Sammanfattning av pensionsvillkoren för vissa personer

Vissa cheftjänstemän

För vissa cheftjänstemän inom staten såsom landshövdingar och generaldirektörer finns möjlighet att besluta om s.k. förordnandepension i stället för egenlivränta när hon eller han lämnar sin tjänst före pensioneringsperiodens nedre gräns. Denna pensionsrätt inträder omedelbart efter avgången ur tjänst oberoende av hans eller hennes ålder. Pensionens storlek varierar med förordnandetidens längd. Hel förordnandepension utgår efter minst 12 års förordnande i oavbruten följd. Om förordnandetjänsten innehafts kortare tid än 12 år minskas pensionen med 1/160 för varje full fjärdedel av år varmed den tid tjänsten innehafts understiger 12 år, dock med högst 24/160, dvs. 15%.

Avgår den som innehar en förordnandetjänst p.g.a. egen önskan och han eller hon har innehaft tjänsten mindre än 18 år och inte uppnått 55 års ålder minskas pensionen med 1/6 för varje påbörjat antal av fem år varmed levnadsåldern vid avgången understiger 55 år, dock högst med 3/6.

Om särskilda skäl föranleder det kan regeringen besluta att förordnandepensionen inte skall minskas eller minskas mindre än som annars skulle ske.

En förutsättning för rätten till förordnandepension är dock att hon eller han inte direkt övergår till annan tjänst med statlig pensionsrätt eller till anställning med sådan icke-statlig pensionsrätt med vilken samordning skall ske.

Om förordnandet inte förnyas av annan anledning än hans eller hennes egen önskan finns en rätt till förordnandepension även om förordnandet innehafts för kortare tid än 12 år. Anses det önskvärt från allmän synpunkt kan regeringen förklara att den som innehaft en förordnandetjänst mindre än 12 år och vars förordnande upphävs på vederbörandes egen begäran eller inte förnyas skall vara berättigad till förordnandepension.

Förordnandepensionen utgår normalt fr.o.m. dagen efter den då avgången från tjänsten skedde. I vissa fall utgår pensionen dock först från pensioneringsperiodens nedre gräns.

Statsråd

Pensionsvillkoren för statsråd regleras i princip med tillämpning antingen av enbart statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287 – SPR) eller av SPR i förening med förordningen (1959:288) om förordnandepension. Föreskrifter härom finns i förordningen (SAVFS 1980:10) om tjänstepensionsrätt för statsråd. Ett statsråd kan sålunda få egenpension i form av ålders-, sjuk- eller förordnandepension.

För att ett statsråd skall kunna få förordnandepension i stället för egenlivränta måste han eller hon ha haft förordnande som statsråd i minst sex år. Pensionen bestäms i övrigt efter samma regler som gäller för förordnandetjänstemän.

Det statsråd som har 6 men inte 12 års förordnandetid får ta med tid i tidigare tjänst eller tjänster vid pensionsberäkningen. Beräkningen görs då på grundval av de regler som gäller för den eller de tidigare tjänsterna. Regeringen har dessutom möjlighet att bestämma att pensionen inte skall minskas därför att det fattas anställningstid.

Riksdagsledamöter

Den som har varit ledamot av riksdagen i minst 6 år och som har fyllt 50 men inte 65 år har enligt ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter rätt till pension i form av visstidspension. Om särskilda omständigheter föreligger i det enskilda fallet kan undantag göras från dessa villkor. Vid utgången av det riksdagsår då den f. d. riksdagsledamoten fyller 65 år, ersätts visstidspension med ålderspension. Pensionsåldern inträder vid utgången av det kalenderår då ledamoten blir 65 år.

Hel visstidspension utgör för varje månad 65 % av pensionsunderlaget. Underlaget utgörs vid varje tidpunkt av det månadsarvode som en ledamot får. För att en riksdagsman skall få hel pension måste han eller hon ha minst 12 riksdagsår, dvs. f. n. 4 mandatperioder. Om antalet riksdagsår inte uppgår till 12 utgår så stor del av hela pensionen som svarar mot antalet riksdagsår.

Riksdagens talman får utöver pensionen enligt ersättningsstadgan ett så stort belopp att de sammanlagda förmånerna motsvarar en hel statsrådspension.

Den som har varit ledamot minst tre år och som när mandatet upphör inte har rätt till pension kan i stället få en viss avgångsersättning.

Kommunala förtroendemän

Vid sidan av pensionsavtalen för arbetstagare hos kommuner och landsting finns pensionsreglementen för sådana kommunala förtroendemän som arbetar på heltid i kommuner och landsting. Kommunalråd, borgarråd, landstingsråd, oppositionsråd, ordförande i kommunstyrelser och förvaltningsutskott eller i kommunalfullmäktige och landsting omfattas i princip av dessa reglementen.

En kommunal förtroendeman får pension, s. k. visstidspension, om avgången sker vid utgången av en mandatperiod (oberoende av hur länge uppdraget innehafts) och förtroendemannen fyllt 50 år. Under särskilda betingelser kan visstidspension utgå även om de nämnda förutsättningarna inte är uppfyllda. För en hel visstidspension behövs 12 uppdragsår på

heltid. Den utgör normalt 65 % av det senaste uppdragsarvodet. Pensionen betalas ut från den tidpunkt då uppdraget har upphört. Den byts ut mot ålderspension när förmånstagaren fyllt 65 år.

När en kommunal förtroendeman med visstidspension anställs i en kommun eller ett landsting dras pensionsbeloppet av på lönen. Däremot görs i allmänhet ingen minskning på lön från en senare tillträdd statlig eller privat anställning. Bl. a. Stockholms, Göteborgs, Jönköpings, Nässjö, Västerås och Örebro kommuner samt Uppsala läns landsting har fört in någon form av hårdare samordning mellan visstidspension och samtidigt utgående förvärvsinkomst. Enligt den s. k. Stockholmsmodellen minskas visstidspension med det belopp som är kvar när man minskat lönen i det nya arbetet först med ett basbelopp och sedan med 75 % av återstoden.